

TÜRKİYE TÜRKÇESİ IV SÖZDİZİMİ

ALAN N., AY Ö., ÇETİNKAYA B., DİNAR T., GÜLSEVİN S. (2020).
Türkiye Türkçesi 0IV Sözdizimi. Ankara: Gazi Kitabevi, 1. Baskı, 180 s.,
ISBN: 978-625-7045-97-1

Esra ÖZGEN*

Dil Araştırmaları, Güz 2020/27: 257-259

“Dil yapılması için herkesin, bir taş koyduğu şehirdir.”

Ralph Waldo Emerson

Kelimeler cümle içinde ilişkileri belirlenmiş olarak kullanıldıkları zaman ifade aracı olurlar. Kelimelerin dilde bir grup veya cümle oluşturacak şekilde bir araya gelmelerinin kurallarını, bu grupların cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle yapılarını inceleyen dil bilgisi bölümüne söz dizimi adı verilir. Bu alan birçok araştırmacının ilgisini çekmekte ve onları bu alanla ilgili çalışma yapmaya sevk etmektedir. Günümüze kadar birçok farklı araştırmacının yaptığı çalışmalarla Türkçe sözdiziminin ana hatları ortaya konmuş olup çalışmalar devam etmektedir. Değerlendirdiğimiz bu kitap da bu alanda yapılan çalışmalar arasında yerini almıştır.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde görev yapmakta olan Prof. Dr. Erdoğan Boz’un Editörlüğünü yaptığı, Doç. Dr. Selma Gülsevin, Doç. Dr. Özgür Ay, Doç. Dr. Talat Dinar, Dr. Bayram Çetinkaya, Dr. Nazmi Alan’ın ortak çalışmalarıyla hazırlanan kitap, Türk diline katkı sağlamak için yapılan ortak bir çalışmanın ürünüdür.

Hazırlanan Türkiye Türkçesi IV Sözdizimi kitabı daha önce de Erdoğan Boz’un Editörlüğünü yaptığı ve farklı araştırmacıların katkılarının bulunduğu Türkiye Türkçesi I Ses Bilgisi, Türkiye Türkçesi II Biçim Bilgisi, Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri kitaplarının devamı ve sonuncusu niteliğinde olup Türkiye Türkçesi IV Sözdizimi adını taşımaktadır.

Kitapta kaynak olarak söz dizimi üzerine önemli çalışmaları bulunan araştırmacıların çalışmaları kullanılmıştır. Kitapta literatürdeki diğer kitaplardan çok farklı bir sınıflandırma sunulmamış, geleneksel sınıflandırma yöntemi kullanılmıştır. Nitekim Erdoğan Boz, bu kitabın hazırlanmasındaki temel amacı şu sözlerle ifade

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, Adana/ TÜRKİYE. esraozgn_01@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-9829-9172, Gönderim Tarihi: 07.10.2020/ Kabul Tarihi: 02.11.2020.

etmiştir: “ *Bu projenin amacı Türkiye Türkçesinin geleneksel kapsamlı bir gramerini yazmak değil, tam tersine yeniliklere açık, olabildiğince anlaşılır, yararlı ve telif bir eser ortaya koymaktır. Ancak bunu yaparken gelenekten büsbütün koparak yepyeni bir paradigma oluşturduğumuzu söyleyemeyiz. Yaptığımız şey yenilikleri ve farklılıkları dikkate alarak alana mütevazı bir katkıda bulunmaktır.* ”

Eserin *İçindekiler* bölümü, *Kısaltmalar ve İşaretler* bölümünden sonra *Ön Söz* yer almaktadır. Editör ön sözde genel olarak çalışma sürecinden, amaçlarından, çalışma hakkındaki düşüncelerinden bahsetmekte, teşekkürlerini ve temennilerini sunmaktadır. Kitap asıl olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm *Giriş* (ss. 1-33) bölümü olup genel olarak sözdizimi, tümce ve söz öbeği konusunda tartışmalı teorik bilgiler sunmaktadır. İkinci bölüm *Söz Öbekleri I, Söz Öbekleri II* (ss. 35-119); üçüncü bölüm *Tümce Türleri I, Tümce Türleri II* (ss. 121-165) başlıklarından oluşmaktadır. Kaynakça, her yazarın yazdığı bölümün sonunda bulunmaktadır. Kitabın son sayfalarında *Söz Öbekleri ve Tümce Çözümlemeleri İçin Metinlerden Seçilmiş Tümceler*(ss. 167-180) bölümü yer almaktadır.

İlk bölüm olan *Giriş* bölümü *Dr. Bayram ÇETİNKAYA* tarafından sunulmuştur. Bu bölüm Tümce ve Söz Öbekleri olmak üzere iki başlıktan oluşmakta ve bu başlıkların da kendi içinde alt başlıkları bulunmaktadır. Bu bölümde sözdizimi, tümce ve söz öbeği konusunda bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler örneklerle, tablolarla ve şemalarla desteklenmiştir. Yazar tümce ile ilgili teoriler olan; geleneksel dilbilgisi, bağımlılık dilbilgisi, kategorik dilbilgisi, üretici dönüşümsel dilbilgisi, dizgeci işlevsel dilbilgisi hakkında da bilgiler vermiştir. Bölümün sonuna doğru bu alanda önemli çalışmaları bulunan bazı araştırmacıların söz öbekleri tasniflerine yer vermiştir. Bölümün sonunda *Değerlendirme Soruları ve Bölüm Kaynakçası*’na yer verilerek bölüm sonlandırılmıştır.

İkinci bölüm *Doç. Dr. Talat DİNAR* tarafından ele alınmaktadır. *Dinar, Söz Öbekleri I* genel başlığı altında öbekleri yedi alt başlık altında bizlere sunmuştur. Bunlar: Ad Öbekleri, Sıfat Öbeği, Belirteç Öbeği, Unvan Öbeği, Özel Ad Öbeği, Tekrar Öbeği ve Kısalma Öbekleridir. Bölümün sonunda *Değerlendirme Soruları, Bölüm Kaynakçası* ve *Eser Kısaltmaları* yer almaktadır. Yazar konuyu anlatırken hakkında farklı yaklaşımlar bulunan öbekleri, yaklaşımı savunan kişinin görüşünü dipnot olarak belirtmiş ve açıklamıştır.

İkinci bölümün devamı niteliğindeki bölüm *Dr. Nazmi ALAN* tarafından *Söz Öbekleri II* genel başlığı altında Eylemsi Öbekleri, Birleşik Eylem Öbeği, İlgeç Öbeği, Bağlaç Öbeği, Ünlem Öbeği, Sayı Öbeği alt başlıklarıyla devam etmiştir. Bölümün sonunda *Değerlendirme Soruları, Bölüm Kaynakçası* Ve *Eser Kısaltmaları* yer almaktadır. Alan da konuyu anlatırken hakkında farklı yaklaşımlar bulunan öbekleri, yaklaşımı savunan kişinin görüşünü dipnot olarak belirtmiştir.

Üçüncü bölüm *Doç. Dr. Selma GÜLSEVİN* tarafından *Tümce Türleri I* ana başlığı altında Yapısına Göre Tümceleri; basit tümce ve birleşik tümce (şartlı birleşik tümce, iç içe birleşik tümce, karmaşık birleşik tümce) olarak; Sıralanışlarına Göre Tümceleri; bağlı tümceler(ki’li bağlı tümceler, diğer bağlı tümceler) ve Sıralı tümceler (bağımlı sıralı tümceler, bağımsız sıralı tümceler)olarak ele almıştır. Bölümün Sonunda *Değerlendirme Soruları, Bölüm Kaynakçası* ve *Eser Kısaltmaları* yer almaktadır.

Bir önceki bölümün devamı niteliğindeki diğer bölüm *Doç. Dr. Özgür AY* tarafından Tümce Türleri II ana başlığı altında Yüklemin Türüne Göre Tümceler, Anlamına Göre Tümceler, Yüklemin Yerine Göre Tümceler, alt başlıklarıyla beraber ele alınmıştır. Bölümün Sonunda Değerlendirme Soruları, Bölüm Kaynakçası ve Eser Kısaltmaları yer almaktadır.

Bu bölümlerden sonra da *Söz Öbekleri ve Tümce Çözümlemeleri İçin Metinlerden Seçilmiş Tümceler* başlığı altında kırk iki adet tümce bulunmaktadır.

Eserde anlatılmak istenen konunun dışına çıkmamış yazarlar konulara odaklanarak eseri ele almışlardır. Eser herkesin anlayabileceği açık ve yalın bir dille yazılmıştır. Bu da eserin daha fazla okuyucuya ulaşması yönünde fayda sağlayacaktır. Kitap bu alanda verilen eserlerden çok farklı bilgiler sunmamış olsa da editör zaten kitabın ön sözünde amaçlarının bu olmadığını, anlaşılır ve yararlı bir eser ortaya koymak istediklerini belirtmiştir. Yazarların konuları ele alış biçimleri, konuları sınıflandırmaları, çeşitli örnekler sunmaları da amaçlarını ortaya koyduklarını göstermektedir. Bu kitap, sözdizimi alanında çalışan araştırmacılar için bir kaynak olmasının yanında kitapta konuyla ilgili cümle çözümlemelerinin ve değerlendirme sorularının çokça bulunması kitabın daha çok lisans öğrencilerine fayda sağlayacağını göstermektedir. Geçmişte yapılan çalışmalar nasıl günümüzde yapılan çalışmalara ışık tutuyorsa günümüzde yapılan bu değerli çalışmalar da geleceğe ışık tutacak, Türk dilinin zenginliğini daha fazla ortaya çıkaracaktır.